

YABANCI UYUKLU ÖĞRETİM ELEMANLARININ TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTELERDE ÇALIŞMA İZİNLERİ

I-GİRİŞ

Türkiye'de 104'ü devlet, 80'i vakıf olmak üzere toplam 184 üniversitede, 1.570.546 ön lisans, 3.554.035 lisans, 251.275 yüksek lisans, 63.944 doktora olmak üzere toplam 5.439.300 yükseköğretimde öğrenci bulunmakta, bu üniversitelerde 20.938 profesör, 13.521 doçent, 32.193 yardımcı doçent, 44.030 araştırma görevlisi, 20.648 öğretim görevlisi, 10.074 okutman ve 47.756 uzman, araştırma görevlisi, çevirici görev yapmaktadır[1].

Türkiye'deki üniversitelerde Türkiye Cumhuriyeti uyruklu öğretim elemanlarının yanı sıra yabancı uyruklu öğretim elemanları da görev yapmaktadır. 2011 yılı verilerine göre, üniversitelerde 185'i araştırma görevlisi olmak üzere toplam 1.332 yabancı uyruklu öğretim elemanı bulunmakta, bu kadrodakilerin 122'si profesör, 96'sı doçent, 228'i yardımcı doçent, 403'ü öğretim görevlisi, 285'i okutman, 12'si uzman ve 185'i araştırma görevlisi unvanını taşımaktadır. Yabancı öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu vakıf üniversitelerinde faaliyet göstermekte, Bilkent Üniversitesinde 180, Koç Üniversitesinde 82, İzmir Ekonomi Üniversitesinde 74, Bilgi Üniversitesinde 41, Bahçeşehir Üniversitesinde 31, Doğu Üniversitesinde 27 öğretim elemanı bulunmaktadır. Yabancı uyruklu öğretim elemanına sahip devlet üniversiteleri arasında İstanbul Üniversitesi 146 öğretim elemanı ile ilk sırada yer almakta, onu 49 öğretim elemanı ile Boğaziçi Üniversitesi ve 47 öğretim elemanı ile ODTÜ takip etmektedir[2].

1981 Yılında kabul edilen 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 34 üncü maddesinde "Yükseköğretim kurumlarında, sözleşme ile görevlendirilecek yabancı uyruklu öğretim elemanları, ilgili fakülte, enstitü veya yüksekokul yönetim kurulunun önerisi ve üniversite yönetim kurulunun uygun görüşü üzerine rektör tarafından atanırlar. Bunlar, öğretim görevleri bakımından, bu Kanun'da aylıklı öğretim elemanları için konulmuş olan hükümlere tabidirler," hükmüne yer verilmiştir. 2003 tarihli Türkiye'de Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununda bir değişiklik yapmadığı için gerek devlet gerekse de özel statüde sayılan vakıf üniversitelerinde görev yapacak yabancı uyruklu öğretim elemanları bu çalışma izinlerini Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında almayacaklardır.

II- YABANCI UYUKLU ÖĞRETİM ELEMANINI İŞE BAŞLATMA SÜRECİ

Görevlendirilecek öğretim elemanının birden fazla ülke vatandaşı olması durumuna öncelik vererek konuyu anlatmaya çalışayım. Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun, Vatandaşlık Esasına Göre Yetkili Hukuk başlıklı 4'üncü maddesinin (b) bendinde "Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında, bunların aynı zamanda Türk Vatandaşı olmaları halinde Türk hukuku uygulanır" hükmü bulunmaktadır. Bu nedenle, birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanların vatandaşlıkları arasında Türk vatandaşlığı da bulunuyorsa, bu kişiler, yabancı uyruklu statüsünde çalıştırılmazlar.

Yükseköğretim Kanunu kapsamına giren yükseköğretim kurumlarında ya da bunlara bağlı birimlerde çalışacak "yabancı uyruklu öğretim elemanı" kavramını açmak gerekmektedir. Öğretim elemanı ifadesinin içine öğretim üyesi, öğretim görevlisi, okutman, uzman, çevirici ve eğitim - öğretim planlamacısı ve araştırma görevlisi unvanlı kişiler girmektedir. Makale konumuz, bu yabancı uyruklu kişilerin çalışma izni alması süreci olduğundan işe alma konusunda aranılan diğer şartlara değinilmeyecektir.

04.11.1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun "yabancı uyruklu öğretim elemanları" başlıklı 34 üncü maddesine göre, "yükseköğretim kurumlarında, sözleşme ile görevlendirilecek yabancı uyruklu öğretim elemanları, ilgili fakülte, enstitü veya yüksekokul yönetim kurulunun önerisi ve üniversite yönetim kurulunun uygun görüşü üzerine rektör tarafından atanırlar. Bunlar, öğretim görevleri bakımından, bu kanunda aylıklı öğretim elemanları için konulmuş olan hükümlere tabidirler.

Yabancı uyruklu öğretim elemanlarının bu şekilde atanmaları veya görevlendirilmeleri, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun Bakanlar Kurulu kararını gerektiren hükümlerine tabi olmadan, Yükseköğretim Kurulunca İçişleri Bakanlığına bildirilir ve iki ay içinde alınacak olumlu görüş neticesinde ilgili üniversitesi ile sözleşmesi yapılır."

Görüldüğü gibi maddede, yabancı uyruklu kişilerin Türkiye’de çalışması konusunda kural olarak tek çalışma izni veren Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bir yetki verilmemiş, fakülte enstitü yönetim kurulunun önerisi, üniversite yönetim kurulunun uygun görüşü, rektörün ataması ve Yükseköğretim Kurulunca İçişleri Bakanlığından alınacak olumlu görüşle bu sürecin tamamlanması öngörülmüştür.

Yabancı uyruklu öğretim elemanları hem devlet üniversitelerinde hem de vakıf üniversitelerinde yalnızca sözleşme ile görevlendirilebilirler. Yükseköğretim kurumlarında, sözleşme ile görevlendirilecek yabancı uyruklu öğretim elemanları için öncelikle ilgili fakülte, enstitü veya yükseköğretim kurulu yönetim kurulu toplanarak bir karar almalı, bu karar üniversite yönetim kurulu tarafından kabul edilmeli, üniversite yönetim kurulunun uygun görüş vermesi üzerine rektör tarafından yabancı öğretim elemanları atanmalıdır. Yabancı uyruklu öğretim elemanlarının bu şekilde atanmaları veya görevlendirilmeleri, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun Bakanlar Kurulu kararını gerektiren hükümlerine tabi olmadan, Yükseköğretim Kurulunca İçişleri Bakanlığına bildirilir ve iki ay içinde alınacak olumlu görüşün sonucunda Maliye Bakanlığının onayıyla sözleşme yapılır ve Sosyal Güvenlik Kurumu ile ilişkilendirilerek görevine başlaması sağlanırdı. Ancak, sonradan kabul edilen Kararname ile Maliye Bakanlığı onayına gerek kalmamıştır. 02.09.1983 tarih ve 78 sayılı Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin ek 14 üncü maddesine göre, “2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 34 üncü ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununun 16 ncı maddesine göre yükseköğretim kurumlarında sözleşme ile istihdam edilecek yabancı uyruklu öğretim elemanı sayısı dolu öğretim elemanı kadrosu sayısının % 2’sini geçemez. Bu kapsamdaki yabancı uyruklu öğretim elemanının yükseköğretim kurumları itibariyle dağılımı, isim, ücret ve sözleşme örneğinin vizesi, sözleşme süresinin uzatılması ve sona erdirilmesi, Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılır.”

Bu düzenlemeyle, Yükseköğretim Kurulunun yabancı uyruklu öğretim elemanının istihdam edilmesi ile ilgili olarak gereken onayı verebilmesi sağlanmış, bu kapsamda sözleşme süresinin uzatılması ve sona erdirilmesi konusunda da yetkilendirilmiş, Maliye Bakanlığının vize işlemi kaldırılmıştır. Yükseköğretim Kurulu, yabancı uyruklular getirilen %2’lik sınırlamayı hesaplarken, üniversitede yabancı uyruklu öğretim elemanının çalıştırılacağı unvanda görev yapan öğretim elemanı sayısı (doçent olarak çalıştırılacaksa sadece doçent olarak çalışanlar) dikkate alınacaktır. Diğer bir ifadeyle fakülte, yükseköğretim... bünyesinde hesaplama yapılmayacak, tüm üniversitedeki eşdeğer dolu kadro sayısının %2’sini geçmeyecek sayıda yabancı öğretim elemanı çalıştırılabilecektir. Hesaplama yapılırken yarım kadar olan kesirler dikkate alınmaz, yarım ve daha fazla olan kesirler tama dönüştürülür.

Yükseköğretim Kurulunun yabancı uyruklu öğretim elemanlarına çalışma izni vermeye yetkisi, izin verdiği yabancılar hakkında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bilgi vermek sorumluluğu, vardır.

Çalıştırılma Yöntemleri ve Ücretleri

Yükseköğretim kurumlarında yabancı uyruklu öğretim elemanı çalıştırılması konusunda 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununun 16 ncı maddesi hükmüne dayanılarak Yükseköğretim Kurumlarında Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanı Çalıştırılması Esaslarına İlişkin 83/7148 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 1983 yılında hazırlanmış, bu kararın bir bendi 2009 Yılında 2009/15214 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile değiştirilmiştir. Bu karara göre:

Yabancı uyruklu öğretim elemanları gerek devlet üniversitelerinde gerekse de vakıf üniversitelerinde yalnızca sözleşmeyle çalıştırılabilmektedir. Bu nedenle, yabancı uyruklu öğretim elemanları 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 31 inci maddesinde belirtilen dışarıdan ders saat ücreti karşılığı görevlendirilerek, çalıştırılmazlar.

Söz konusu Bakanlar Kurulu Kararıyla, yabancı uyruklu öğretim elemanlarına ödenebilecek aylık brüt sözleşme ücretleri aynı kurumlarda görevli emsali kadrolu öğretim elemanlarına ödenen aylık ve diğer her türlü ödemeler toplamının;

- a. Öğretim üyeleri, öğretim görevlileri için 6 katını,
- b. Uzman, okutman, çevirici ve eğitim-öğretim planlamacıları için 4 katını,

c. Araştırma görevlileri için 2 katını geçemez, şeklinde üst sınır getirilmiştir.

Buna göre, yabancı uyruklu öğretim elemanlarına belirtilen üst sınırlar aşılmamak kaydıyla, Bakanlar Kurulu Kararında belirtilen kriterler dikkate alınarak ücretleri belirlenmektedir.

Yabancı uyruklu personele döner sermayeden ödeme yapılamayacağı, ancak bu personele görev aldıkları üniversite tarafından sözleşme esasları içinde lojman veya çevre rayicine göre kiralanacak ikametgah tahsis edilebileceği ve sözleşme ile çalıştırılacak personele sözleşme ücreti ile görevlendirme süresi, bir yarıyıl ise yalnız kendisi için, görevlendirme süresi iki yarıyıl veya daha fazla süreli olduğu takdirde kendisi ve eşi için ülkesinden gelme ve gitme masrafları dışında herhangi bir ad altında ödeme yapılamayacağı, sözleşmelere bu yolda hüküm konulamayacağı da ayrıca belirtilmiştir.

Önceki dönemde, yabancı uyruklu öğretim elemanlarının sözleşmeli olarak çalıştırılmaları için öncelikle Yükseköğretim Kurulunun, yabancı uyruklu öğretim elemanlarının ücreti konusunda karar alması ve bu karardan sonra İçişleri Bakanlığından konuyla ilgili görüşünün istenmesi, olumlu görüş alınmasından sonra ilgili üniversite rektörlüğüne imzalanacak sözleşmenin vize için Maliye Bakanlığına gönderilmesi gerekiyordu. Sözleşmenin aynı şartlarda uzatılması da Yükseköğretim Kurulunun olumlu görüşü üzerine ilgili üniversite Rektörlüğüne yapılır ve Maliye Bakanlığına bilgi verilirdi. Artık bu uygulamadaki Maliye Bakanlığının yetkisi kaldırılmış, söz konusu süreçte yabancı uyruklu öğretim elemanının yükseköğretim kurumları itibariyle dağılımı, isim, ücret ve sözleşme örneğinin vizesi, sözleşme süresinin uzatılması ve sona erdirilmesi, Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılmaya başlanmıştır.

Sözleşme Süresi

Sözleşmeli süreleri iki yıl ile sınırlıdır. Sözleşme süresinin bitiminde Maliye Bakanlığının olumlu görüşü alınmak suretiyle her defasında iki yıl olmak üzere bu süre uzatılabilir. Artık Maliye Bakanlığının yetkisi kaldırıldığından sözleşme süresinin 2 yıl uzatılması ve sona erdirilmesi yetkisi Yükseköğretim Kurulu tarafından kullanılabilir olmuştur.

III-SONUÇ

Ülkemizdeki devlet ve vakıf olmak üzere toplam 184 üniversitede yaklaşık 1400 yabancı uyruklu öğretim elemanı çalışmaktadır. Üniversitelerimizde, öğretim üyesi, öğretim görevlisi, okutman, uzman, çevirici ve eğitim – öğretim planlamacısı ve araştırma görevlisi unvanlı bir kadroda çalışmak isteyen yabancı uyruklu kişiler, çalışma izinlerini Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından değil Yükseköğretim Kurulundan almalıdırlar.

Yükseköğretim kurumlarında, sözleşme ile görevlendirilecek yabancı uyruklu öğretim elemanları, ilgili fakülte, enstitü veya yüksekokul yönetim kurulunun önerisi ve üniversite yönetim kurulunun uygun görüşü üzerine rektör tarafından atanırlar. Yabancı uyruklu öğretim elemanlarının bu şekilde atanmaları veya görevlendirilmeleri, Yükseköğretim Kurulunca İçişleri Bakanlığına bildirilir ve iki ay içinde alınacak olumlu görüş neticesinde ilgili üniversitesi ile sözleşmesi yapılır. Sözleşmeli süreleri iki yıl ile sınırlıdır. Sözleşme süresinin bitiminde her defasında iki yıl olmak üzere bu süre uzatılabilir.

Yükseköğretim kurumlarında sözleşme ile istihdam edilecek yabancı uyruklu öğretim elemanı sayısı dolu öğretim elemanı kadrosu sayısının % 2'sini geçemez.

Yabancı uyruklu öğretim elemanlarına ödenebilecek aylık brüt sözleşme ücretleri aynı kurumlarda görevli emsal kadrolu öğretim elemanlarına ödenen aylık ve diğer her türlü ödemeler toplamının, unvanlarına göre 2-6 katından fazla olamaz.

[1] <http://www.yok.gov.tr/html/kalite/index.html>.

[2] <http://www.sabah.com.tr/Egitim/2012/01/12/gelecegin-profesor-adaylari>.